

Nr 93.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1924 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (3:e avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 22 februari 1924 dagtecknad proposition, nr 68, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

1:o) att för ökning av statens bostadslånefond må såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1924 ett belopp av 5,000,000 kronor;

2:o) att av det på extra stat för 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omfördas besparingar ett belopp av 24,000 kronor må ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för utförande av vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet; samt

3:o) att av nyssnämnda reservationsanslag och besparingar ett belopp av 26,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras för åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen.

I fråga om utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena (nr 256) inom första kammaren av herr J. Nilsson i Malmö m. fl. och den andra (nr 407) inom andra kammaren av herr V. Larsson i Västerås m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte medgiva,

1:o) att för ökning av statens bostadslånefond må såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för 1924 ett belopp av 10,000,000 kronor,

2:o) att av det — — — byggnadsområdet, samt

3:o) att av nyssnämnda — — — bostadsproduktionen.

Till stöd för sitt förslag hava motionärerna anfört följande:

»Bostadsfrågan är alltsedan krigsåren en av de mest svårlösta i landet. Produktionen av bostäder har ännu svårt att komma i gång. Fortfarande ställer sig det enskilda initiativet avvaktande. Verkningarna av bostadsbristen kändes starkast vid oktober 1923, då hyreslagen hävdades. De förhoppningar om ökad bostadsproduktion, som man på flera håll ansåg skola

bliva en följd av hyreslagens fall, gingo om intet. Tillståndet förvärrades däremot i hög grad. De sålunda inträdda svårigheterna överskred kommunernas förmåga att bära dem. De med egna resurser, statsbidrag och statslån förut uppförda bostadshusen täckte icke på långa håll det då ytterligare stegrade behovet av bostäder.

Kommunerna måste därför tillgripa rent provisoriska åtgärder. Magasiner, skolbyggnader, gamla fängelser, kaserner m. fl. utrymmen måste avbalkas till bostadsvrår, däri de barnrikaste familjerna kunde intagas. Dessa utrymmen räckte dock icke på vissa platser. Många familjer ha därför måst tillbringa vintern ute i kolonistugor, vari eldstäder saknats.

Att detta fruktansvärda tillstånd medfört oerhört svåra sociala vådor för vårt land torde icke särskilt behöva påpekas. Många av landets medborgare få här lida under ett bostadselände, som kan föra till de mest ödesdigra verkningar för de uppväxande barnen.

Räddningen ligger alltså uti att få bostadsproduktionen i gång. Den ekonomiska hjälp, som härför kräves åt enskilda, förmå kommunerna icke ensamma att uppbbringa. Göteborg behöver till 1 oktober 1,500 lägenheter, Stockholm 1,000 utöver redan planerade, Malmö 400, för att nu icke nämna flera andra platser, där svårigheterna äro liknande. Statens hjälp är därför ofrånkomlig, därest svårigheterna med framgång skola hållas tillbaka. Endast under förutsättning att sekundärkrediten ordnas blir det möjligt för kommunerna att lyckas.

Staten har redan sökt stödja kommunerna i fråga om ordnandet av sekundärkrediten. Utöver de 3 miljoner kronor, som riksdagen i fjol anslog till extra statsbidrag för innehavare av under den dyraste tiden uppförda bostadshus, avsattes 7 miljoner kronor till bostadslånefonden. Det tillgängliga beloppet, 10 miljoner kronor, blev emellertid otillräckligt, då ansökningarna om lån uppgingo till 22 miljoner kronor.

Kungl. Maj:t har i proposition nr 68 vid innevarande riksdag föreslagit riksdagen medgiva, »att för ökning av statens bostadslånefond må såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1924 ett belopp av 5 miljoner kronor». Detta belopp anse vi vara alldeles otillräckligt i en tid då bostadsbristen på sina ställen är större än någonsin förut. Statens byggnadsbyrå, som omhänderhar utlåningen av dessa medel, har också insett detta och för den skull begärt, att 10 miljoner kronor avsättas för ifrågavarande ändamål. Och detta belopp, 10 miljoner kronor, ehuru även det otillräckligt, bör vara det minsta staten bör anvisa för uppgiften i fråga.

På denna väg finnas också alla utsikter att få bostadsproduktionen i gång. Kommunerna ansökte visserligen under år 1923 endast om 22 miljoner kronor, men de reducerade de ursprungliga ansökningarna med ungefär samma belopp, då de icke hade någon som helst utsikt att få dem beviljade av statens byggnadsbyrå, för vilken tillgångarna voro begränsade. Om alltså, såsom alla tecken tyda på, bostadsproduktionen kan komma i gång genom att staten och kommunerna gemensamt ordna sekundärkrediten för enskilda byggande, kan detta sägas hava skett på ett för staten mindre kostbart sätt. Ty dessa för byggnadsverksamhetens främjande utlämnade medel äro icke

att betrakta som utgifter utan som lån, för vilka staten uppbär ränta. Därtill kommer, att kommunerna få borgen för varje enskild låntagare, vadan risken för staten blir ingen.»

För inrättande av en särskild fond, benämnd statens bostadslånefond och avsedd att stå till Kungl. Maj:ts förfogande för beviljande åt kommuner m. fl. av lån till visst bostadsbyggande, medgav 1920 års riksdag att ur statsverkets fond av rusdrycksmedel finge för vartdera av åren 1920 och 1921 såsom lån disponeras 15,000,000 kronor. År 1922 medgav riksdagen, att för ökning av bostadslånefonden finge för år 1922 disponeras ytterligare 11,500,000 kronor ur rusdrycksmedelsfonden, och har bostadslånefonden enligt beslut av 1923 års riksdag än ytterligare förstärkts med 7,000,000 kronor. Anvisningarna ur rusdrycksmedelsfonden utgöra sålunda tillhopa 48,500,000 kronor.

1923 års riksdag har vidare medgivit, att av det på extra stat för år 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omfördas besparingar ett belopp av högst 3,000,000 kronor finge användas för beredande av extra statsbidrag. Enligt av föredragande departementschefen föreslagna och av riksdagen godkända grunder skulle sådant bidrag beviljas genom nedskrivning av lån, som för åren 1920 eller 1921 utgått ur statens bostadslånefond, och skulle de medel, som till täckande av denna nedskrivning tillfördes bostadslånefonden ur nämnda anslag, få utlämnas såsom nya lån. Härjämte medgav riksdagen, att räntan för lån ur bostadslånefonden för tiden från och med den 1 januari 1923 tills vidare skulle få utgå efter fyra — i stället för dittills gällande fem — procent.

De för år 1923 disponibla lånemedlen utgjordes enligt det nyss anförda dels av de från rusdrycksmedelsfonden överförda 7,000,000 kronor och dels av det belopp av högst 3,000,000 kronor, som efter beviljande av extra statsbidrag kunde tillföras bostadslånefonden från 1922 års bostadsanslag, eller av tillhopa högst 10,000,000 kronor. Med avseende å dessa lånemedel hava bestämmelser meddelats i *kungörelse angående lån ur statens bostadslånefond den 15 juni 1923* (sv. förf.-saml. nr 223).

Den 15 juni 1923 utfärdades även *kungörelse (nr 224) angående nedsättning tills vidare av ränta och annuitet å lån ur statens bostadslånefond*. Enligt denna nedsattes räntan, räknat från och med den 1 januari 1923 tills vidare till dess annorlunda kunde varda bestämt, för samtliga lån ur fonden, d. v. s. för såväl då redan beviljade som för blivande lån, från fem till fyra procent. En konsekvens av räntenedsättningen var, att även annuiteten för lånen tills vidare nedsattes, nämligen från sju till sex procent.

Ytterligare utfärdades den 15 juni 1923 *kungörelse (nr 225) angående extra statsbidrag för nedskrivning å vissa lån ur statens bostadslånefond*. Enligt denna skulle extra statsbidrag kunna meddelas ägare av byggnad, för vilken a) lån ur bostadslånefonden lämnats enligt vederbörande kungörelse för år 1920 (nr 520) eller för år 1921 (nr 467), b) byggnadstiden till huvudsaklig del infallit under nämnda år eller under något av dem samt c) byggnadskostnaderna avsevärt överstigit de under år 1923 i orten vanliga.

Extra statsbidrag, som skulle förmedlas av vederbörande kommun, finge ej, med mindre särskilda skäl talade därför, tillgodokomma annan ägare av byggnad än den, som för dess uppförande erhållit lånet ur bostadslånefonden. I regel finge bidrag ej utgå till kommun, som själv vore ägare till byggnaden.

Bidragsbeloppet fastställdes till högst tio procent av byggnadskostnaden, tomtkostnaden ej inberäknad, och till högst tretusen kronor för lägenhet.

Ansökning om extra statsbidrag skulle, särskilt för varje byggnad, skriftligen enligt fastställt formulär göras av vederbörande kommun senast den 1 oktober 1923, varefter det skulle ankomma på statens byggnadsbyrå att besluta om bidragens fördelning. Nedskrivning av lån ur bostadslånefonden genom dylikt bidrag skulle gälla för tiden från och med den 1 juli 1923.

Utskottets
yttrande.

Såsom allmänt känt är och i propositionen framhållits, gör sig den från kristiden härrörande minskningen i bostadsproduktionen allt fortfarande gällande. Trots de åtgärder, statsmakterna vidtagit för undanröjande av bostadsbristen och ehuru den enskilda företagsamheten under senaste tiden alltmer utvecklat sig, föreligger dock ett verkligt underskott på bostäder i förhållande till behovet. Visserligen torde man kunna förvänta, att den enskilda företagsamheten alltjämt och i allt större utsträckning skall bidra till en ökad tillgång på bostäder, men det måste dock anses osannolikt, att behovet skall kunna för närmaste framtiden fyllas utan att staten träder hjälpende emellan. Utskottet tillstyrker alltså, att fortsatt understöd lämnas produktionen ifråga och anser utskottet, i likhet med departementschefen, att detta lämpligast bör ske genom utökning av statens bostadslånefond.

Vad beträffar storleken av det belopp, varmed bostadslånefonden bör utökas, har Kungl. Maj:t föreslagit en summa av 5,000,000 kronor, vilket belopp skulle såsom hittills disponeras såsom lån ur rusdrycksmedelsfonden. Motionsvis har yrkats höjning av beloppet ifråga till 10,000,000 kronor. Utskottet, som väl funnit skäl föreligga för en höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, har emellertid under förhandenvarande förhållanden ansett sig icke kunna föreslå större utökning av bostadslånefonden än med 7,000,000 kronor eller sålunda samma belopp, varmed fonden av sistlidet års riksdag förstärktes.

Vidkommande härefter lånevillkoren innebär Kungl. Maj:ts förslag, att vid den fortsatta låneverksamheten nu gällande grundsatser skulle i det stora hela tillämpas. Någon räntefrihet under första året från utlåningsdagen skulle dock icke vidare förekomma, utan skulle nya lån löpa med fem procent ränta från nämnda dag. Den tillfälliga nedsättningen av räntan till fyra procent för av Kungl. Maj:t tidigare beviljade lån skulle emellertid fortfarande bibehållas. Vidare skulle den hittills gällande amorteringsfriheten icke längre medgivnas annat än för tiden intill utgången av första kalenderåret, och skulle en nedsättning ske av amorteringskvoten från nuvarande två till en och en halv procent. Lån ur bostadslånefonden skulle sålunda löpa utan amortering till utgången av det kalenderår, då det utlämnats, eller, där det lyftats i särskilda delar, sista delen utlämnats samt för tiden därefter amorteras — och förräntas — efter sex och en halv procent.

De sålunda framlagda förslagen ifråga om lånevillkoren hava synts utskottet väl motiverade, dock att utskottet ansett räntefrihet allt fortfarande böra medgivas under första kalenderåret, och skulle sålunda enligt utskottets förslag lån ur fonden löpa utan amortering och ränta till utgången av det kalenderår, då det utlämnats eller, där det lyftats i särskilda delar, sista delen utlämnats.

Kungl. Maj:ts, på byggnadsbyråns framställning grundade förslag i fråga om storleken av de lägenheter, för vilka lån må utgå, rörande kommunernas borgen för lånen m. m. samt angående kostnaderna för byggnadsbyråns verksamhet har icke givit utskottet anledning till erinran.

I förevarande proposition har Kungl. Maj:t ock föreslagit riksdagen, att av det på extra stat för år 1922 till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar ett belopp av 24,000 kronor måtte ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för utförande av tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet.

Med anledning härav får utskottet erinra, att riksdagen för utförande genom sagda institution av dylika undersökningar för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 samt för första halvåret 1923 anvisat särskilda anslag å 50,000, 75,000, 85,000 samt 50,000 kronor, varjämte riksdagen år 1923 medgav, att av 1922 års bostadsanslag ett belopp av 10,000 kronor finge ställas till akademiens förfogande för slutförande av ifrågavarande undersökningar.

Redan då frågan om anslag till omförmälda undersökningar för första halvåret 1923 behandlades i 1922 års proposition, antydde möjligheten av, att ytterligare medel utöver det för nämnda halvår ifrågasatta anslaget på grund av den statsfinansiella situationen icke komme att beviljas, varför det planerade arbetet syntes böra läggas så, att slutgiltiga resultat kunde framgå redan av undersökningarna under nämnda halvår. Då medlen sedermera av Kungl. Maj:t ställdes till akademiens förfogande, lämnades också en föreskrift i sådan riktning.

I bostadspropositionen till sistlidet års riksdag erinrade ock föredragande departementschefen därom, att undersökningarna uppenbarligen främst äsyftade resultat på lång sikt, medan deras omedelbara betydelse för den praktiska byggnadsverksamheten vore jämförelsevis mindre. Försättandet av dessa undersökningar syntes departementschefen därför under den rådande statsfinansiella situationen kunna tillsvidare anstå. Då det emellertid enligt under hand inhämtade upplysningar vore av värde, att akademien även efter den 1 juli 1923 kunde disponera medel för vissa avslutningsarbeten, syntes för sådant ändamål ett belopp av 10,000 kronor böra ställas till förfogande. Till denna departementschefens mening anslöt sig ock, såsom ovan antytts riksdagen.

På grund av vad sålunda förekommit och då enligt utskottets mening krav av denna art böra tillgodoses i annan ordning, har utskottet, med allt beaktande av den betydelse, undersökningarna i fråga äga, funnit sig icke kunna tillstyrka, att ytterligare medel för ändamålet nu beredas ingenjörsvetenskapsakademien.

Vad slutligen beträffar Kungl. Maj:ts förslag i fråga om disponerande av ett belopp av 26,000 kronor för åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen, har förslaget härutinnan icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet alltså hemställa,

I) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Nilssons i Malmö m. fl. och Larssons i Västerås m. fl. ovanberörda motioner medgiva

a) att för ökning av statens bostadslånefond må såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1924 ett belopp av 7,000,000 kronor; samt

b) att av det på extra stat för 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar ett belopp av 26,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras för åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen; ävensom

II) att Kungl. Maj:ts förslag om användande av ett belopp av 24,000 kronor av berörda reservationsanslag med därunder omförda besparingar för vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 20 maj 1924.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar C. J. G. Swartz, O. U. B. Olsson, H. F. Lamm, J. Nilsson i Malmö, O. Bergqvist, J. Jeansson, A. R. Rooth, I. Bergman i Tännäs, F. L. Lindqvist, C. Johansson i Hälsingborg och N. G. Gabrielsson;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, P. Nilsson i Bonarp, C. R. Jansson i Falun, L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson i Kullenbergstorp, J. Jönsson i Revinge, A. Å. Törnkvist i Karlskrona, O. Nilsson i Örebro, P. M. Olsson i Blädinge, O. Osberg och S. Persson i Fritorp.

Reservation

vid mom. II) av herr H. F. Lamm, vilken ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om användande av ett belopp av 24,000 kronor för vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet.